

23.8.2024

Valtiovarainministeriö

VN/25102/2023

Etelä-Karjalan liiton lausunto hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Valtiovarainministeriö pyytää 20.6.2024 julkaistulla [lausuntopyynnöllä](#) sidosryhmien näkemyksiä valtion aluehallintouudistusta koskevaan lainsäädäntöön 1.9.2024 mennessä www.lausuntopalvelu.fi sivustolla. Etelä-Karjalan liiton oman lausunnon ohella maakuntajohtajat ovat antamassa aiheesta yhteisen lausunnon, jossa keskityttäneen maakuntien liittojen ja kuntasektorin kannalta yhteisiin näkemyksiin.

Esitysluonnos sisältää ehdotuksen valtion aluehallintouudistukseen liittyvästä lainsäädännöstä. Käsillä oleva valtion aluehallinnon uudistus on mittakaavaltaan merkittävä. Valtion ja kuntien työnjaon on tarkoitus säilyä ennallaan, mikä on tärkeä ja kannatettava periaate. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Lupa- ja valvontavirastosta, laki elinvoimakeskuksista sekä kehittämis- ja hallintokeskuksesta ja laki Ahvenanmaan valtionvirastosta. Lakiehdotukset sisältävät säännökset virastojen organisaatiosta, johtamisesta, tulohajauksesta ja hallinnon järjestämisestä.

Uudistuksessa mm. lakkautetaan nykyiset aluehallintovirastot (AVI) sekä muutetaan nykyisten elinkeino-, liikenne- ja ympäristö (ELY) -keskusten toiminnan sisältöjä ja organisoitumista. Osa tehtävistä siirtyy valtakunnalliseen lupa- ja valvontavirastoon sekä muihin valtakunnallisiin virastoihin /organisaatioihin. Nykyisten ELY-keskusten tehtävissä on useita rajapintoja maakuntien liittojen toimintaan.

Uudistuksessa tulee huomioida maakuntien liittojen lakisääteinen vastuu aluekehittämisen koordinoinnista sekä vastuu maakuntakaavoituksesta, mikä ohjaa aluesuunnittelua. Aluesuunnittelun osalta on merkittäviä lakiuudistuksia käynnissä, joten uusista vastuista säättämistä tulee välttää tämän lakiuudistuksen yhteydessä.

Etelä-Karjalan osalta ELY-alue säilyy elinvoimakeskusuudistuksessa esityksen mukaan ennallaan eli jatkossa meitä palvelee kahden maakunnan laajuinen Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus, jolla on esityksen mukaan päätoimipaikka Kouvolassa ja toimipaikka Lappeenrannassa.

Alue- ja rakennepolitiikan ohjelmarahoitusta Etelä-Karjalaan nykyisellään välittävä Hämeen ELY-keskus siirtyy osaksi uutta Uudenmaan elinvoimakeskusta, jolla on esityksen mukaan päätoimipaikka Helsingissä ja toimipaikka Lahdessa.

23.8.2024

A Tehtävien uudelleen organisointi

1. Lupa- ja valvontavirasto

Valtakunnallisen lupa- ja valvontaviraston tavoite lupakäytäntöjen yhdenmukaistamisesta ja asiakkaiden tasapuolisen kohtelun varmistamisesta on kannatettava. Edellytettävässä alueellisesta yhteistyöstä tulee säätää sitovasti laissa tai asetuksessa.

Luparatkaisuisissa on tärkeää varmistaa, että alueelliset erityispiirteet ja olosuhteet ymmärretään riittävällä tasolla. Nykyisten ELY-keskusten osaamisalasta tämä koskee erityisesti ympäristöosaamista. Tämä tulee myös varmistaa lupa- ja valvontaviraston rakenteessa sekä tulevilla rekrytoinneissa.

Aluehallintovirastojen entisistä tehtävistä valtiolliseen virastoon on siirtymässä alueellisen varautumisen suunnittelu ja yhteensovittaminen. Maakuntatasolla varautumistyötä on tehty poikkihallinnollisesti pitkään. Yhteensovittamisvastuun voi ymmärtää, mutta meneekö varautumisen suunnittelu valtakunnallisen viraston puitteissa liian kauas alueelta. Etelä-Karjalassa sote- ja pelastusviranomaisten toiminnot ovat olleet maakunnallisia jo pidempään. Lisäksi maakunnassa on vahva osaaminen ja läsnäolo valtakunnallisilla turvallisuus- ja puolustusviranomaisilla. Sisäministeriö ja valtiovarainministeriö ovat 26.6.2024 yhteistyössä asettaneet Alueellisen varautumisen yhteistyön ja tilannekuvatoiminnan kehittämishankkeen. Etelä-Karjala on käytettävissä pilottialueeksi.

Esityksen mukaan Lupa- ja valvontavirastolle siirtyvät alueiden käytön valvonta ja ohjaus. Nykyisin valtion aluehallinnolla ei ole ollut alueiden käytön ohjaustehtävää, ainoastaan edistäminen. Aluetasoista alueiden käyttöä ohjaa maakuntakaava, jonka prosessista vastaa maakunnan liitto. Ehdotamme, että uusia tehtäviä ei tämän uudistuksen yhteydessä linjata, kun alueiden käytöstä on vireillä laaja lakiuudistuskokonaisuus.

2. Elinvoimakeskukset ja kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA)

Etelä-Karjalan liitto pitää hyvänä ratkaisuna elinvoimakeskuksen säilymistä Kaakkois-Suomen laajuisena. Elinvoimakeskuksilla tulee olla toimipaikka jokaisessa maakunnassa, kuten asetukseen on Etelä-Karjalan osalta kirjattu (toimipaikka Lappeenranta).

Keskitettyjen tehtävien osalta Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus huolehtii esityksen mukaan myös aluettaan laajemmin MMM:n hallinnon alaisista vesivaratehtävistä. Vesivaratehtävien keskittäminen on perusteltua vaadittavan erityisosaamisen näkökulmasta ja alueen aseman osalta, koska se on isojen vesistöjen alajuoksulla. Erityistehtävän laadukas hoitaminen vaatii riittäviä resursseja, jotka tulee varmistaa.

Alue- ja rakennepolitiikan rahoituksen hallinnoinnin osalta on tärkeää varmistaa alueosaaminen myös jatkossa. Yhteistyö Hämeen ELY-keskuksen kanssa on, mutta pääpaikan siirtyminen yhä kauemmas Uudellemaalle aluekehitykseltään täysin erilaisessa tilanteessa olevaan maakuntaan ei ole hyvä kehityssuunta. Etelä-Karjalan

23.8.2024

liitto esittää, että EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahastojen rahoitustehtävät siirretään elinvoimakeskuksille seuraavan ohjelmakauden alussa niin, että jokainen keskus vastaisi omista rahoituspäätöksistään. Kaiken kaikkiaan keskitettyjen tehtävien osalta tulee varmistaa, että alueellisia erityistarpeita ja -olosuhteita koskeva osaaminen säilyy myös pidemmällä aikavälillä.

Aluekehittämisen ja elinvoiman osalta tulee huomioida maakuntien liittojen lakisääteiset (Laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta 756/2021) vastuu (§6) ja tehtävät (§7). Maakuntien liitot ovat lakisääteisiä kuntayhtymiä, jotka tuovat kentältä kuntien näkökulmia aluekehittämiseen. Tulevat elinvoimakeskukset taas ennen muuta jalkauttavat kansallisia strategioita alue- ja maakuntatasolle vastuuministeriön ohjauksessa (aluekehittämisessä TEM). Näkökulmat ovat siis erilaiset ja toisiaan täydentävät. On myös tärkeää, että kuntien ja kaupunkien rooli elinvoiman ja kasvun mahdollistajina tunnistetaan valtion aluehallinnon uudistuksessa. Aluekehittäminen on yhteistä työtä, mikä edellyttää toimivia rakenteita ja roolituksia.

Maakuntien liitot koordinoivat maakuntasuunnittelua, johon kuuluu alueiden kehittämisen ja elinvoiman edistämisen ohella alueiden käytön suunnittelu. Maakuntaohjelma on maakuntien liittojen vastuulla oleva ja sidosryhmien kanssa yhteisesti valmisteltava ja viranomaisia velvoittava suunnitteluasiakirja, joka sisältää alueelliset kehittämispainotukset. Alueelliset tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan painotukset on koottu älykkään erikoistumisen strategiaan, joka ohjaa alue- ja rakennepolitiikan rahoituksen kohdetumista.

Ehdotus laiksi elinvoimakeskuksista sekä kehittämis- ja hallintokeskuksesta 2 § linjaa elinvoimakeskusten tehtävistä. Tehtävissä on useita kohtia, joissa on liittymäpintaa maakuntien liittojen tehtäviin. Näiden osalta tulee selkeyttää roolitusta ja tunnistaa maakuntien liittojen asema. Yhtenä esimerkkinä monialainen ilmastotyö, jossa kunnat ja maakuntien liitot ovat keskeisiä kehittämistoimijoita. Sujuva yhteistyö ja toimiva työnjako tulee mahdollistaa uudistuvassa valtionhallinnossa. Toisena esimerkkinä kulttuuritehtävä, missä kunnat ja maakunnan liitto kehittävät palveluita aluelähtöisesti ja monialaisesti.

3. Ahvenanmaan valtionvirasto

Etelä-Karjalan liitolla ei ole lausuttavaa tähän.

B Hallituksen esitystä koskevat muut mahdolliset huomiot

Uusien virastojen monialaisuus itsessään ei takaa onnistumista. Lupa- ja valvontaviraston valtakunnallinen monialainen virastorakenne tai elinvoimakeskuksen monialainen rakenne, nykyistä suurempi toimialue mahdollistavat eri toimialojen välisen vuorovaikutuksen ja yhteistyön, mutta uhkana on aluetuntemuksen heikkeneminen ja alueellisen yhteistyön väheneminen. Siksi uudistuksessa

1) Tulee varmistaa uusien virastojen sisällä yhteistyön toimivuus sujuvasti ja ilman kitkaa hallinnonalojen välillä. Uusien virastojen ohjausmallin on tuettava monialaisuutta.

23.8.2024

2) Ministeriöiden tulosohjauksen ja tavoitteiden tulee pysyä strategisella tasolla mahdollistaen elinvoimakeskusten alueellisen toimivallan ja päätöksenteon.

3) Koska valtion aluehallinnon virastojen lukumäärä vähenee ja niiden toimialueet suurenevät, on välttämätöntä luoda uudentyypisiä vuorovaikutuksen malleja ja mekanismeja yhteistyöhön kaupunkien, kuntien ja maakunnan liittojen kanssa.

C Hallituksen esitysluonnoksen sisältämät muut lakiehdotukset, joilla toteutetaan uudistuksen edellyttämät tehtäväsiirrot lupa- ja valvontavirastolle, elinvoimakeskuksille, kehittämis- ja hallintokeskukselle sekä muille virastoille

Joukkoliikennetehtävien siirtyessä Traficomiin on siellä varmistettava riittävä alueosaaminen.

D Tiivistelmä lausunnon päähuomioista

Etelä-Karjalan liitto pitää tärkeänä, että

1. Uudistuksella ei muuteta työnjakoa valtion ja kuntien välillä.
2. Elinvoimakeskusten tehtävien siirtyessä kauemmas alueelta, toimintoja keskittettäessä sekä toimintojen keskittyessä valtakunnalliseen virastoon tulee varmistaa riittävä aluetuntemus.
3. Tehtävien osoittamisessa tulee selkeyttää toimijoiden roolit ja tunnistaa maakuntien liittojen nykyiset lakisääteiset vastuut.
4. Valtion aluehallinnon yhteistyö maakuntien aluekehittämisviranomaisten kanssa tulee olla selkeästi organisoitua, monialaisuuden mahdollistavaa ja riittävästi resursoitua, jotta yhteinen tekeminen on tuloksellista ja tehokasta.

Valmistelijan yhteystiedot

Laura Peuhkuri
Aluekehityspäällikkö
puh: +358 40 631 5970
laura.peuhkuri@ekarjala.fi